

4. Аксенова Л.И., Архипов Б.А., Белякова Л.И. Специальная педагогика.-М.: Академия, 2000.-400с.
5. Галагузова М.А. Социальная педагогика : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: ВЛАДОС, 2000.- 366 с.
6. Никитин В.Г. Социальная педагогика. – М.: ВЛАДОС, 2001.- 366 с.
7. Тетерский С.В. Введение в социальную работу.-М.: Академ. проект, 2001.-496с.
8. Полтавец В. Соціальна робота в Україні: перші кроки.-К.: Академія, 2000.-236с.
9. Курбатов В.И. Социальная работа.-Ростов н/Д.: Феникс, 2003.-480с.
10. Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф. Социальная реабилитация.-М.:Дашков и К°, 2003.-340с.
11. Про становище сімей в Україні. Державна доповідь за підсумками 2000 року.-К.: Шкільний світ.-2002.С.12-16.
12. Петренко Ю.М. Проблемы социализации детей и молодых инвалидов : Материалы науч.-практ. конфер.- Днепрпетровск, 2001.- 42 с.
13. Бридж Д. До і після комунізму: західний погляд на догляд у громаді за дітьми-інвалідами в Україні// Соціальна політика і соціальна робота.-№3,4.-2000.- С.21-35.

УДК: 372.87-057.874

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Томашевський В.В. к.пед.н., доцент

Криворізький державний педагогічний університет

Стаття присвячена особливостям організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі і має на меті надати методичну допомогу вчителям середніх загальноосвітніх, художніх та мистецьких навчальних закладів.

Ключові слова: особливості, молодші школярі, організація творчої роботи.

Томашевский В.В. ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОЙ РАБОТЫ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА / Криворожский государственный педагогический университет, Украина.

Статья посвящена особенностям организации творческой работы младших школьников на уроках изобразительного искусства в общеобразовательной школе и ставит целью оказание методической помощи учителям средних общеобразовательных и художественных школ.

Ключевые слова: особенности, младшие школьники, организация творческой работы.

Tomashevsky V.V. PECULIARITIES OF CREATIVE WORK'S ORGANIZATION OF JUNIOR PUPILS AT THE LESSONS OF FINE ART / Krivorozhskye State Pedagogical University, Ukraine.

The article is devoted to the definition peculiarities of creative work's organization of junior pupils at the lessons of fine art in the school and put aim to give systematic assistance to teachers of the beginning and art schools.

Key words: peculiarities, junior pupils, organization of creative work

Творча праця, як і будь-які інші форми активного ставлення людини до дійсності, вимагає відповідної уваги, визначення змісту та особливостей її організації. Розуміння

важливості цього питання зумовлює увагу вчених, учителів та вихователів до пошуку й створення нових шляхів у розвитку творчих сил і можливостей особистості.

Як зазначають сучасні вчені-дидакти, зростаючий інтерес до проблеми організації творчої діяльності особистості пояснюється декількома факторами. Першим є загальнотеоретичний фактор, що пов'язаний з питаннями розвитку особистості, її проблемами, змістом життєдіяльності тощо. Другим фактором є зростаючий інтерес до людини високодуховної, розвинутої не тільки у фізичному, але й у духовному розумінні, творча діяльність якої покликана служити “якісним фільтром на шляху до становлення особистості, через який не пройде ані егоїзм, ані людиноненависництво, ані інше зло” [2, 8-9].

На сучасному етапі питання організації творчої роботи дітей молодшого шкільного віку набувають особливої гостроти у сфері педагогічної теорії та практики. Спираючись на фундаментальні дослідження Л. Виготського, І. Глінської, Є. Ігнатієва, О. Лука, Б. Неменського, Ю. Полуянова, Я. Пономарьова та інших, сучасні погляди В. Бутенка, С. Коновця, Є. Коротєєвої, В. Левитського, В. Олійника, В. Паюхіна, М. Чернявської та інші мають на меті визначити змістовні характеристики та роль творчого процесу в становленні особистості молодших школярів. Загальною думкою багатьох дослідників дитячої творчості є те, що у вирішенні цього завдання належне місце покликані зайняти навчальні заняття з образотворчого мистецтва. Їх зміст, спрямованість та характер впливу можуть сприяти розвитку художньої творчості учнів, формувати естетичне ставлення до навколишньої дійсності та мистецтва.

Отже, мета статті полягає в розкритті особливостей організації творчої роботи молодших школярів. У цьому контексті зазначимо, що до них слід віднести:

- механізм художньої творчості дітей молодшого шкільного віку;
- спрямованість творчої роботи учнів на уроках образотворчого мистецтва;
- психічну регуляцію учнів на уроках образотворчого мистецтва;
- досвід, необхідний молодшим школярам для виконання творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва.

Механізм художньої творчості дітей молодшого шкільного віку представлений у п'ять етапів (Я. Пономарьов):

- нездатність дитини діяти у “внутрішньому плані”. Активність збуджується лише практичними потребами. Дії неусвідомлені. Продукти й процес дії неподільні для дитини. В основі регуляції дій лежать безпосередньо зображувальні суб'єктні моделі ситуації. Оцінка дії емоційна;
- здатність відтворювати дії за вербальною вказівкою (пов'язувати мовну модель із зображувальною). Співвідношення часткової та загальної мети недосяжне (за вирішенням часткового завдання втрачається загальне). Оцінка емоційна, хоча мовний фактор впливає на вибір мети;
- завдання вирішується за допомогою маніпуляції уявленнями речей. Продукт і засоби дії відокремлюються, стають доступними усвідомленню. Слово стає знаковим сигналом. Розширюється сфера стимуляції, емоції домінують;
- маніпуляція уявленнями предметів, але повтор служить основою плану повторних дій. Здатність до самокоманди, оцінка спирається на логічні правила, роль емоційної оцінки обмежена;
- здатність до самокоманди. Дії систематичні, побудовані за задумом, відносно завдання. Для вирішення завдання є готова логічна програма, контроль за ходом виконання цілком логічний.

Підкреслюючи важливу роль існування неусвідомленого моменту у творчому процесі, психологи встановили ряд закономірностей: залежність інтуїтивного рішення від

неусвідомленого досвіду; вплив неусвідомленої частини дії тим ефективніший, чим менше зміст усвідомлення; ускладнення ситуації, яка сприяє придбанню неусвідомленого досвіду, а також ускладнення завдання діє негативно; протилежна залежність автоматизації засобів дії від вирішення творчого завдання.

Спрямованість творчої роботи учнів на уроках образотворчого мистецтва визначається рядом проблем, а саме:

- небезпечністю нав'язування стереотипів реального зображення довколишнього світу та предметного середовища до моменту народження потреби в них. У молодшому шкільному віці це викликано труднощами у вирішенні композиційних проблем, нездатністю користуватися кольором як виразним засобом в зображенні конкретного предмета, повільним розмежуванням суттєвих та несуттєвих якостей, складністю у розвитку сприйняття простору і перспективи тощо;

- існуванням певної різниці між технічними та художніми навичками в творчій роботі, адже навички в малюнку, живопису, ліпленні, композиції можуть бути побудовані й в образно-художньому плані, де суб'єктивний фактор виразності посилюється. Із кожним роком розвитку дитини фактор об'єктивного відображення буде підвищуватися і тоді дитині все більше і більше для вирішення художніх завдань необхідно буде вдивлятися в реальне життя, бачити реальні пропорції, колір, форму, простір. Але саме реальні, а не штампи, покладені на реальність [5, 79];

- спрямованістю на формування продуктивних (творчих) сторін уяви молодших школярів, що підпорядкована емоційному змісту й об'єднаному вираженні просторово-часових відносин та призводить до грамотного композиційного розміщення;

- необхідністю включення елементів емоційного протиставлення в завданнях творчого характеру. За таких умов, учень має змогу висловити за допомогою кольору своє відношення до зображуваного. Намагання навмисно деформувати форму та кольори предметів, згідно з уявленнями дитини, не відповідає відтворенню близької схожості як основному критерію оцінки реалістичного малюнка.

Наявність означених проблем в процесі організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва дає можливість зробити висновок про те, що *вікові та фізіологічні особливості розвитку дитини молодшого шкільного віку не дозволяють із першого класу загальноосвітньої школи втілювати в процес навчання натурне малювання, а тим більше називати його творчим, тим самим підмінюючи його зміст.* Ототожнення дитячого малювання взагалі, у тому числі й натурального, з творчою роботою призводить до формалістичного підходу в процесі її організації.

У такому аспекті до особливостей організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва також слід віднести:

- неможливість відображення художньої діяльності в понятійній формі, у вигляді певних формул, графіків тощо;

- обмеженість можливостей словесного пояснення, у зв'язку з цим побудова навчальних завдань в образній формі, але не у вигляді образів, що виникли в голові дитини, а як вирішення завдання з чітко визначеними умовами та побудову образу шляхами різних комбінацій матеріалу, винесеного зовні: форм, величин, кольорів;

- багатоваріантність знайдених засобів і вирішення навчальних завдань, що не мають єдиної правильної відповіді. Правильні рішення, незважаючи на різноманітність, можна чітко відрізнити від неправильних, що стосується не тільки практичних завдань, але й моделей загальних засобів.

Психічна регуляція творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Важливою складовою творчої роботи є *психічні процеси*, що регулюють

творчу діяльність. *Сприйняття* є безпосереднім чуттєво-предметним відображенням зовнішнього світу, на основі якого можлива діяльність інших психічних процесів. Відбиваючи предмети й явища в сукупності їхніх якостей і частин за безпосереднього впливу на органи чуття, сприйняття служить регулятором взаємодії дитини з навколишнім світом. Оскільки сприйняття – процес суто індивідуальний, то образи, які виникають в уяві дітей, можуть суттєво відрізнятися один від одного, але підлягають загальним закономірностям. Тому завдання учителя – забезпечити кожному учневі умови для правдивого, відповідного до дійсності, повного й всебічного сприйняття довколишнього світу, щоб дитина не просто дивилася, але й бачила, не просто слухала, а й почула.

Уява поділяється на активну та пасивну, а за засобами створення образів – відтворену і творчу. На відміну від уявлення основною функцією уяви, за словами Л. Виготського, є “організація таких форм поведінки, які ще ніколи не зустрічалися в досвіді людини” [1, 183]. Механізм творчої уяви як процесу, пов’язаний з поняттями дисоціації (розщеплення й відбір цілісних вражень) та асоціації (об’єднання розрізнених і змінених на основі дисоціації елементів), а повний цикл її діяльності завершується лише тоді, коли уява втілюється або кристалізується в зовнішніх образах.

Значну роль у системі психічної регуляції творчої роботи молодших школярів відіграє *уявлення*, що є відтворенням предметів чи явищ навколишньої дійсності у формі узагальнених наочних образів. Залежно від особливостей уявлюваного предмета, виділяють два основні види уявлень: візуальне, за яким стоїть реальний образ, і абстрактно-логічне, за яким стоять абстрактні поняття. Розуміння уявлення як процесу оперування образами-уявленнями містить наявність окремих розумових операцій, які поділяються на три групи: зміна в процесі уявлення положення об’єкта (або його частин); зміна в процесі уявлення структури об’єкта; одночасна зміна положення й структури.

Важливе місце в структурі психічних процесів, що впливають на творчу роботу, займають *емоції та почуття*. Емоції є таким внутрішнім організатором реакцій організму, який напружує, збуджує, стимулює або затримує інші реакції. За емоціями залишається роль внутрішнього регулятора поведінки. Саме тому в психологічних дослідженнях підкреслюється, що жодна форма поведінки не є такою міцною, як пов’язана з нею емоція. Для того, щоб викликати в учня необхідну форму поведінки, потрібно піклуватися про те, щоб ці реакції залишали емоційне переживання учнів. Жодна моральна проповідь так не виховує, як живий біль, справжнє почуття, і в цьому розумінні апарат емоцій є нібито спеціальним знаряддям, завдяки якому найпростіше впливати на поведінку [1, 140].

Значну роль в організації творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва відіграють процеси *пам’яті та мислення*. Пам’ять зберігає подальші повернення попередніх обставин життя, діяльності особистості, її минулий досвід. За класифікацією П. Блонського, залежно від особливостей, є рухова, емоційна, образна та словесно-логічна пам’ять. Разом з іншими її видами великого значення набувають, перш за все, емоційна (афективна пам’ять на почуття) та образна, що містить у собі зорові, слухові та смакові процеси. Ось чому емоційно насичений навчальний матеріал запам’ятовується краще, аніж емоційно нейтральний.

Важливим елементом психіки у творчій діяльності молодших школярів є готовність пам’яті до використання необхідної інформації, як обов’язкової умови продуктивного мислення. У цьому випадку зростає роль зближення таких понять, як легкості асоціювання, віддаленості асоціації, смислової відстані, гнучкості мислення у значенні здатності швидко та легко переходити від одного класу явищ до іншого, далекого від

змісту, та гнучкості мислення як здатності своєчасно відмовитися від невдалого варіанту вирішення.

Вчителю образотворчого мистецтва слід пам'ятати, що діти молодшого шкільного віку, які належать практично до однієї вікової групи за складом навчальних класів, виявляють різні можливості до прояву творчих нахилів, тому річ не тільки в спадковості здібностей і рівні дошкільної підготовки та мотивації, а й у типізації мислення серед учнів. Максимальна продуктивність мислення досягається за рахунок необхідності допомоги дитині в “пошуках себе”, тобто розуміння коду доступної для неї інформації, що принесе учневі найвище задоволення від усвідомлення своїх можливостей.

У творчому процесі необхідно враховувати здатність мозку до “згортання”, що означає заміну декількох понять одним, віднесеним до більш високого рівня абстракції, здатність до використання об'ємних в інформаційному відношенні символів. Специфічність такого художнього відображення виявляється як динаміка безперервних переходів від зовнішнього уявлення до внутрішнього змісту, коли реальні засоби формують образ, який у подальшому підлягає інтерпретації на більш високому рівні ідеального.

Іншою важливою особливістю мислення дітей у процесі творчої роботи є здатність до “зчеплення”. Цим психологічним терміном О. Лук називає процес об'єднання сприйнятих подразників і зв'язку нових відомостей із попереднім знанням особистості, без чого інформація, яка сприймається, не перетворюється на знання і не стає частиною інтелекту [4, 149].

До суттєвих рис психіки можна віднести також “здатність до переносу” навички, набутої при вирішенні одного завдання до моменту вирішення іншого. Інакше кажучи, це процес пошуку аналогій і вироблення узагальненої стратегії, що у творчій роботі стосується, перш за все, технічної сторони: вибору матеріалу; відповідної до теми техніки; засобів художнього вирішення; меншою мірою, до змалювання заданих образів (перенос одного образу в інше завдання хоча і можливий, проте призводить до втрати ним певної новизни й самобутності).

Діти молодшого шкільного віку щедро наділені образним мисленням. Н. Завалова зазначає, що суб'єктивність образу містить момент упередженості, залежності образу від потреб, мотивів, мети, настанов, емоцій людини та ін. Образ формується на основі досвіду, який накопичила людина, асимілюючи його тею чи іншою мірою. Таким чином, “характерною ознакою мислення дітей є здатність до оперування цілісними художніми образами, тому саме в молодшому шкільному віці вони мають зрозуміти, що все у світі пов'язане та взаємозумовлене. Оскільки психологічні дослідження довели, що художньо-образне мислення є багатофункціональним, то успішна організація творчої роботи з використанням образно-асоціативної його частини ефективніше відбувається в процесі взаємодії різних видів мистецтв.

Сформувати образ, який забезпечив би дитині можливість повної та ефективної його побудови, оперування в умовах різних творчих завдань, недостатньо тільки за допомогою чуттєвих даних. Вчителю необхідно розкрити значення цих даних і виявити суттєві загальні закономірності. Із точки зору вимог творчого процесу як діяльності образ набуває значущості лише в тому випадку, коли його “чуттєва тканина” (О. Леонт'єв) органічно поєднується зі значенням, утворюючи єдиний сплав чуттєвого та раціонального. Образ, який відбиває те, що безпосередньо діє на органи чуття, не може забезпечувати цілеспрямованості дії, адже навколишнє середовище повністю керувало б поведінкою дитини. Але й образ, який має збіднену чуттєву основу, теж не може забезпечити ефективної регуляції, особливо в умовах творчих завдань.

Це означає, що в процесі організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва необхідна визначена міра сполучення методів, що допоможуть у формуванні чуттєвих та логічних компонентів образу.

Досвід молодших школярів, що впливає на творчу роботу на уроках образотворчого мистецтва. У дітей молодшого шкільного віку відбуваються певні зміни в ставленні до образотворчої діяльності, виявленні творчих сил і можливостей, тому вони частіше звертаються до свого власного досвіду, що зумовлює необхідність його урахування в подальшому розвитку.

Зважаючи на існуючу різницю в підготовці молодших школярів до малювання, початкова школа покликана створити необхідні умови для засвоєння набутого ними досвіду, оволодіння знаннями й уміннями творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва. У молодшому шкільному віці творча робота набуває якісних відмінностей, зокрема:

- відбувається суттєва перебудова засобів зображення у малюнку. Перехід на якісно новий рівень образотворчості пов'язаний з використанням ними складної лінії та кольорових плям, які відповідають характеру естетичних відчуттів, емоційного етапу дітей;
- важливого значення набуває організація площини паперу, що викликає помітні ускладнення й перебудову сприйняття в процесі їх ставленні до вирішення зображувальних завдань на уроках образотворчого мистецтва;
- ускладнюється вирішення композиційних проблем у зв'язку з тим, що молодші школярі намагаються удосконалити зображення на основі приєднання нових деталей і зміни сюжету;
- спостерігається різниця фізіологічних характеристик між хлопчиками та дівчатками в графічному й кольоровому зображенні, декоративному малюнку та оволодінні прийомами використання кольору;
- відбувається перехід на новий рівень осмислення зображувальних завдань, що пов'язаний з появою інтересу до роботи й розвитком критичного сприйняття та оцінки свого малюнка.

Виділяють почуттєвий, інтелектуальний та практичний види досвіду.

Звернення до *почуттєвого досвіду*, пов'язано з викликаним в дитини тим чи іншим почуттям стосовно того чи іншого образу або предмета. На формування попереднього досвіду впливають різні види сприйняття, які класифікуються за формами існування матерії (сприйняття часу, руху, простору) та за тривалістю перцептивного процесу. Викладаючи новий навчальний матеріал на уроках образотворчого мистецтва, вчителю необхідно апелювати до життєвого і, зокрема, почуттєвого досвіду учнів молодшого шкільного віку, до того, що їм доводиться спостерігати в навколишньому середовищі.

Досвід молодших школярів охоплює в собі евристичні, інтелектуальні, моральні, естетичні почуття. Спираючись на них, учні молодших класів виявляють творчу активність, прагнуть передати в процесі образотворчої діяльності своє ставлення до світу прекрасного, піднесеного, доброго тощо. Цей процес творчості захоплює дітей. Якщо він переривається, це викликає в дитини неприємне відчуття, адже творча робота залишається незавершеною. Дзвоник, що сповіщає про кінець уроку малювання, як правило, засмучує учнів, адже збуджені уявою й фантазією, вони не орієнтуються в часовому просторі. Одним із завдань учителя, з одного боку, є здатність якомога повніше й *ефективніше використовувати відведений йому на уроці час*, своєчасно підводити роботу до завершення; з іншого боку – необхідність застосування подвійних (двогодинних) занять у практиці викладання образотворчого мистецтва.

Захоплення творчою роботою, урегульоване часовим регламентом, сприяє розвитку позитивної мотивації, що відзначається підключенням рефлексу самовираження. Як правило, у такому разі діти не обмежуються тільки роботою на уроці, але й продовжують у вільний час обмірковувати поставлене перед собою завдання чи здійснювати його. Можливо, це навіть не саме малювання, а ідея, що виникла й потребує втілення; тому, виконавши творче завдання на уроці, учні наступного разу приносять ще два-три варіанти рішення добровільно, без будь-якої вказівки вчителя.

Творча робота молодших школярів в умовах загальноосвітньої школи перестає бути ігровою і стає, переважно, навчальною дисципліною. Це означає, що суттєво підвищується роль *інтелектуального досвіду* учнів у процесі виконання творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва. Безперечно, у початковій школі неможливо зовсім відмовитися від гри як однієї з важливих форм навчання, але важливо не загравати з учнем, а за допомогою гри знайти шляхи для важливої розповіді про серйозні речі в образотворчому мистецтві, від чого значною мірою буде залежати успішність оволодіння необхідними знаннями.

Учні початкових класів ще не знають найважливіших закономірностей відображення дійсності на матеріалі образотворчого мистецтва, їм не знайомі ще “таємниці” художньої творчості, адже до школи їм не передавали необхідного досвіду пізнання образотворчої грамоти. Натомість, вони із задоволенням малюють запропоновані вчителем предмети. При цьому учні оперують наявними у них знаннями та уявленнями. Їх цікавить у творчій роботі не “що”, а “як” зображено на малюнку. Це свідчить про збагачення інтелектуального досвіду, який веде до розуміння й глибокого усвідомлення сутності того, що є красивим, виразним, витонченим у предметах і явищах навколишньої дійсності й мистецтва.

Особливість організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва пов'язана з функціонуванням *практичного досвіду*. Відомо, що цей досвід в учнів молодшого шкільного віку ще є обмеженим і у своїй діяльності вони, переважно, ще не володіють достатніми вміннями практичного характеру. Зміна провідного типу діяльності (О. Леонт'єв) ставить перед педагогом завдання оволодіння молодшими школярами найпростішими рухами в процесі малювання і правильної організації дій з приладами. Це зобов'язує вчителя звертати увагу на те, як учень тримає олівець при малюванні, чи бачить він різницю у тому, як треба тримати олівець або кулькову ручку. Важливо, щоб діти засвоїли, що олівець повинен бути рухомим і завжди знаходився в зручному положенні для того, хто малює. Зображення повинно відбуватися шляхом швидкої та вільної зміни олівця в руці, яка малює, якщо олівець дуже короткий, то важко буде досягти його правильного розміщення в руці.

Разом з тим, у творчій роботі молодших школярів слід обмежувати користування капілярними та графітними стержнями. Це пов'язано з тим, що останні ламаються в разі сильного натискання, що створює певні незручності й вимагає їх постійного подовження. Товщина лінії графітного стержня завжди однакова і не передає характер зображуваного об'єкта. Олівець учень майже не відчуває, що зміцнює його органічну єдність з рукою, що малює.

Практичний досвід користування олівцями, пензлями тощо необхідний молодшим школярам. Без нього важко досягти позитивних результатів у творчій роботі. Саме тому слід звертати увагу на загострення олівця і на початкових етапах творчої роботи надавати в цьому необхідну допомогу, не вважаючи це дрібницею. Якість загострення олівця прямо пов'язана зі свободою рухів дитини, яка малює. Оскільки багато дітей на попередній стадії розвитку зображувальної діяльності (дитсадок) ще не виправляють у своїх малюнках помилок або роблять це за допомогою замальовування усієї площини

паперу, то у молодшому шкільному віці, за умов грамотного користування приладами й матеріалами, слід вказати на доречність застосування гумки.

У процесі роботи з фарбами вчителів необхідно звертати увагу на тримання пензля, під певним кутом до площини паперу, а не перпендикулярно до нього, а також на те, щоб учні не залишали пензлі в місткості для води, а клали їх поруч. В обох випадках це збереже пензлі від зносу і пошкоджень і зробить процес малювання більш приємним і творчим.

Таким чином, особливості організації творчої роботи молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва характеризуються механізмом художньої творчості дітей молодшого шкільного віку, спрямованістю їхньої творчої роботи, психічною регуляцією та досвідом, необхідним для виконання творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва.

Визначення та врахування вищезазначених особливостей містить величезні можливості для творчого й естетичного розвитку молодших школярів засобами образотворчого мистецтва, тому подальшої розробки потребують методичні аспекти підготовки вчителів, які засобами образотворчого мистецтва виховуватимуть розумну, духовно збагачену, розвинуту людину як особистість, яка не скута межами стереотипного мислення, з можливостями застосування своїх знань у різних сферах нашого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Искусство, 1965. – 392 с.
2. Громов Е.С. Природа художественного творчества. – М.: Просвещение, 1986. – 237 с.
3. Игнатъев Е.И. Психология изобразительной деятельности детей. – М.: АПН РСФСР, 1959. – 190 с.
4. Лук А.Н. Юмор, остроумие, творчество. – М.: Искусство, 1972. – 183 с.
5. Неменский Б.М. Мудрость красоты. – М.: Просвещение, 1987. – 255 с.
6. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика. – М.: Педагогика, 1976. – 280с.
7. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – М.: МГУ, 1972. – 576 с.

УДК: 37.035.6 (477)

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ У ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Чепіль М.М., д. пед. н., професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто сутність поняття "українська національна ідея". Зроблено висновок, що метою національного виховання є плекання державотворчої молоді з високою національною свідомістю. Головним чинником формування національної свідомості має бути національна школа, яка змістом і формами роботи відповідає національно-культурним потребам України. Сучасна школа мусить пробудити в кожного громадянина України відповідальність за повноцінність свого життя, відповідальність за цілу Україну, державу.